

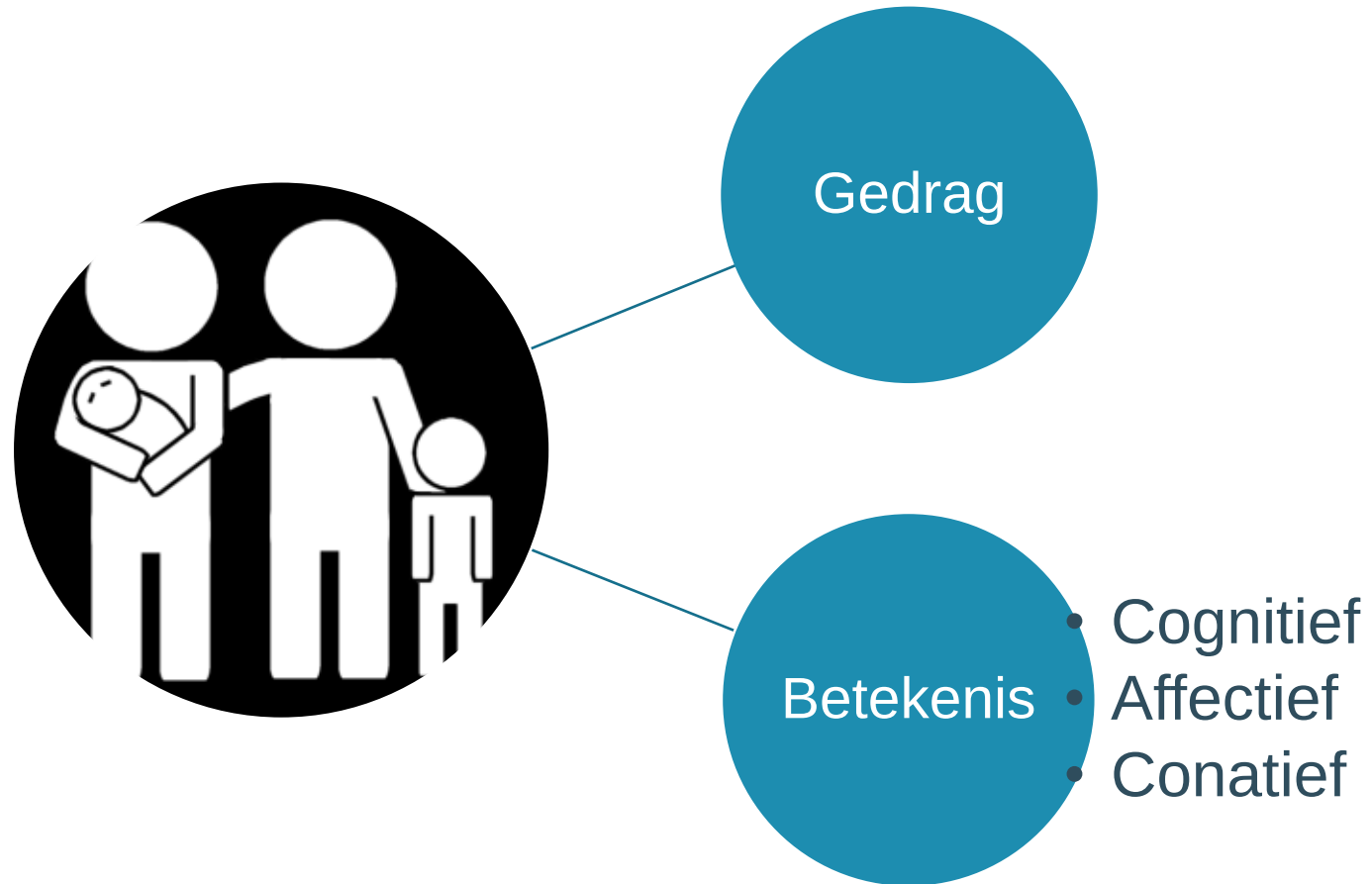
Wat percepties van ouders over opvoeden ons kunnen leren...

Karla Van Leeuwen

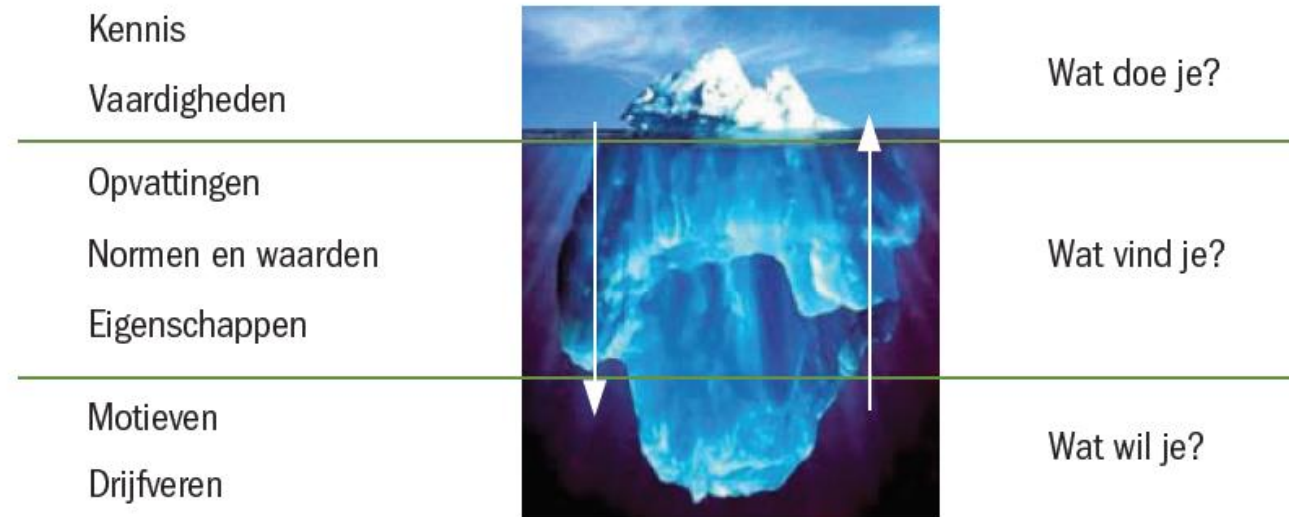
Onderzoekseenheid Gezins- en orthopedagogiek

15 November 2019

Opvoeden is complex ...

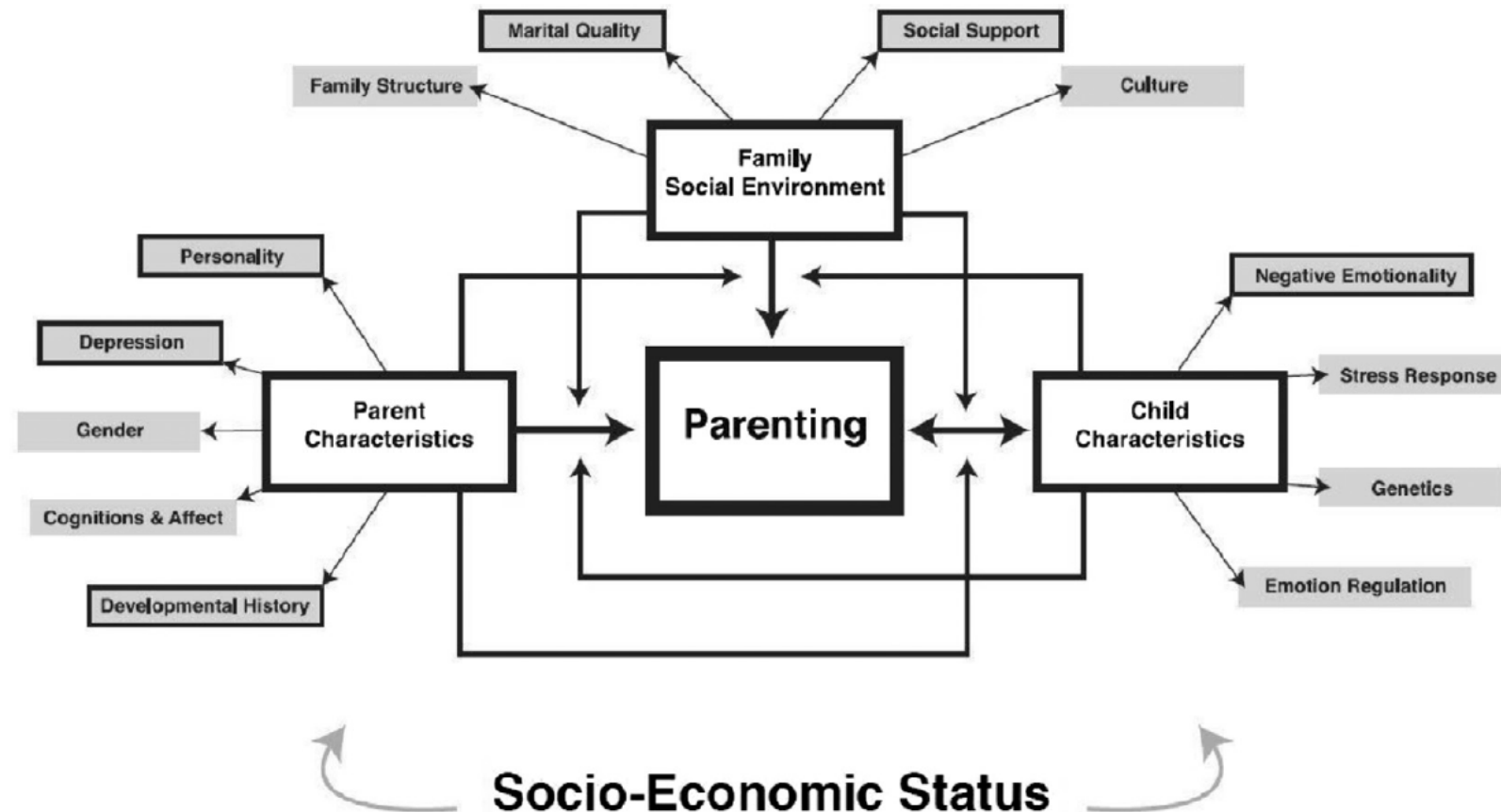

... niet altijd zichtbaar ...

Bron: McClelland, 1961

... en meervoudig gedetermineerd

Model 'Determinanten van opvoeding' (Belsky, 1984) aangepast door Taraban & Shaw (2018)

Recente cijfers over opvoeding: De gezinsenquête 2016

- Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
- Schriftelijke enquête bij gezinnen uit Vlaanderen of Brussels Hoofdstedelijk Gewest, met minstens één kind jonger dan 25 jaar
 - selectie gebaseerd op Rijksregister
 - basissteekproef + niet-EU-gezinnen (buitenlandse herkomst indien ofwel zelf een buitenlandse huidige nationaliteit of geboortenationaliteit, ofwel indien minstens één van de ouders een niet-Belgische geboortenationaliteit)
 - na datacleaning basissteekproef (n = 2189) + uitbreiding niet-EU-gezinnen (n = 494)
- Resultaten zijn gewogen percentages zodat ze representatief zijn voor de populatie van gezinnen met min. 1 kind jonger van 25 jaar voor de kenmerken geslacht, leeftijd en herkomst

Opvoedingsgedrag

Wat doen ouders in de opvoeding?

Opvoedingsgedrag van ouders (Gezinsenquête)

- Ouders met kind tussen 4 en 18 jaar ($n = 1098$)
- Verkorte Schaal voor Ouderlijk Gedrag: 5 opvoedingsdimensies
- Resultaten tonen veel positief opvoedingsgedrag
- maar in vergelijking met normgroep rapporteert
 - 20% minder dan gemiddeld positieve betrokkenheid; 11% uitgesproken minder
 - 10% minder dan gemiddeld regels aanleren; 3,5% zeer weinig
 - 2,6% meer dan gemiddeld materieel belonen
 - 15% meer dan gemiddeld straffen; 4,2% uitgesproken meer
 - 6% meer dan gemiddeld fysiek straffen, bij 2,4% uitgesproken meer

Betekenis opvoeding

Opvoedingsdoelen: wat vinden ouders belangrijk?

De meeste mensen willen dat hun kinderen gelukkig zijn. Met welke andere doelen voedt u uw kind(eren) nog op? Kies de drie doelen die u zelf het belangrijkste vindt in de opvoeding.

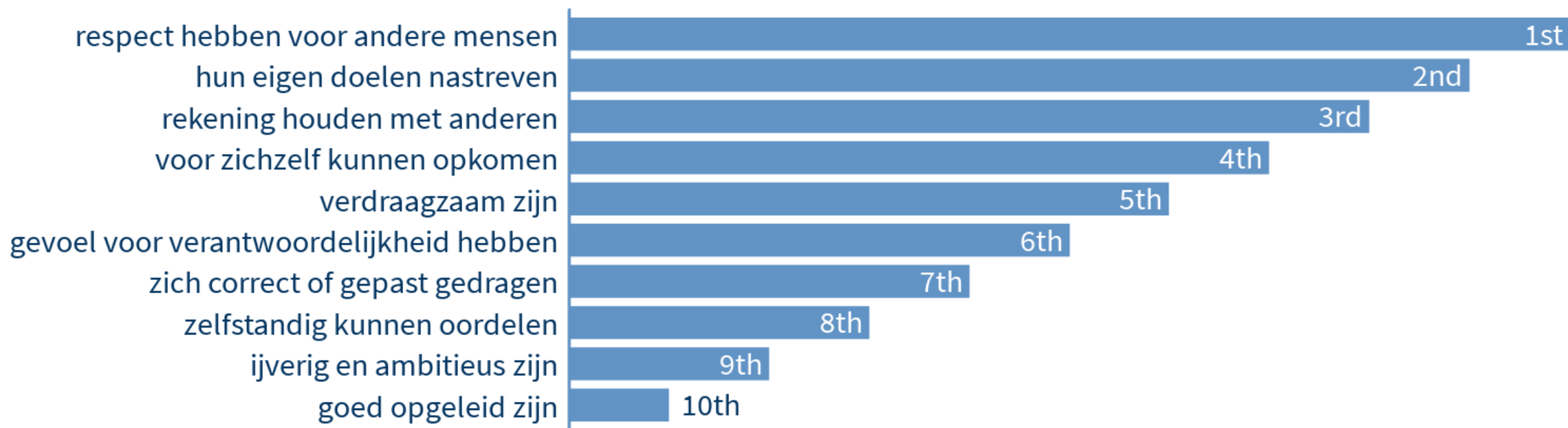
Tik op een doel en de pijltjes om het doel meer prioritair te maken.

Vergeet niet op submit te klikken om je antwoord te tonen.

De meeste mensen willen dat hun kinderen gelukkig zijn.

Met welke andere doelen voedt u uw kind(eren) nog op?

Kies de drie doelen die u het belangrijkste vindt in de opvoeding?

Top 3 Opvoedingsdoelen (Gezinsenquête)

1. Respect hebben voor andere mensen
→ 58,6%
2. Gevoel voor verantwoordelijkheid hebben
→ 48,5%
3. Voor zichzelf kunnen opkomen
→ 43,2%

Verschillen in opvoedingsdoelen naar achtergrondkenmerken

Opvoedingsdoelen	% ouders dat opvoedingsdoel vermeldt in top 3	Moeder (M) versus vader (V)	België/EU versus niet EU
Respect hebben voor andere mensen	58,6	M > V	
Gevoel voor verantwoordelijkheid hebben	48,5		
Voor zichzelf kunnen opkomen	43,2		B/EU > niet EU
Hun eigen doelen nastreven	30,5		B/EU > niet EU
Goed opgeleid zijn	28,8	V > M	niet EU > B/EU
Zich correct of gepast gedragen	28,3		niet EU > B/EU
Zelfstandig kunnen oordelen	24,2	V > M	B/EU > niet EU
Rekening houden met anderen	13,1		
Verdraagzaam zijn	10,4		
IJverig en ambitieus zijn	10,4	V > M	niet EU > B/EU
Andere	2,9		

Betekenis opvoeding

Hoe beleven ouders het opvoeden?
(denken, voelen)

Hoe ervaren ouders het opvoeden? (Gezinsenquête)

- Perceptions of Parenting Inventory (Lawson, 2004)
 - Verrijking:
 - Meeste ouders vinden opvoeding verrijkend
 - Isolatie:
 - 35% rapporteert minder tijd te hebben om te doen wat men graag doet
 - 19,7% ziet een beperking van de tijd met de partner, 13% een beperking van de tijd met vrienden
 - 19,8% rapporteert spanningen in de relatie met de partner door het opvoeden
 - Kost:
 - 3 op 4 vindt kinderen grootbrengen financieel zwaar
 - 55% maakt zich zorgen over toekomst kind
 - 1 op 5 vindt opvoeden emotioneel uitputtend
 - bijna 1 op 4 vindt opvoeden lichamelijk uitputtend

Verschillen in opvoedingsbeleving naar achtergrondkenmerken

- Significant verschil tussen mannen en vrouwen voor verrijking ($\text{♀} > \text{♂}$) en kost ($\text{♀} > \text{♂}$)
- Gezinnen uit niet-EU landen rapporteren sign. meer verrijking dan gezinnen uit EU-landen
- Alleenstaande ouders rapporteren sign. meer kost dan koppels
- Bij zeer jonge kinderen ervaren ouders het meest verrijking, maar ook het meest kost en isolatie

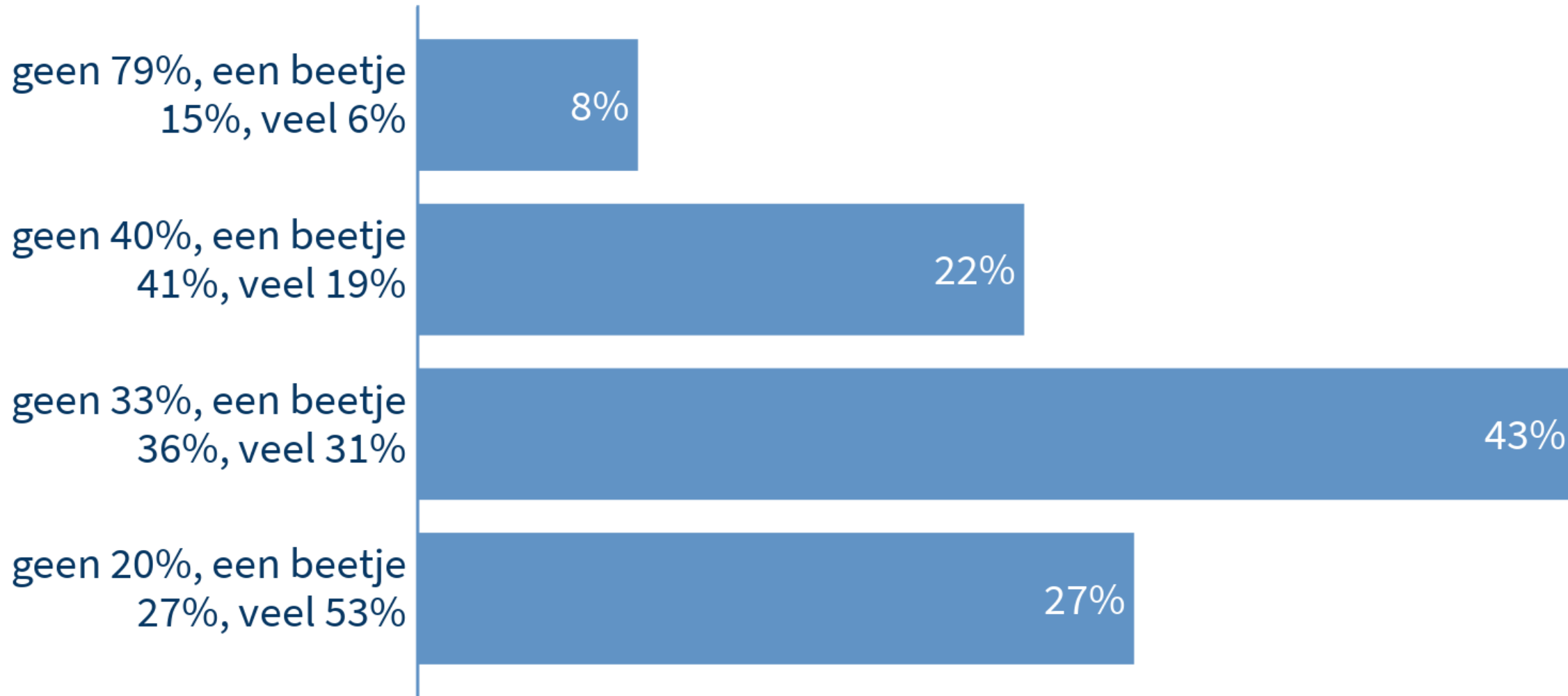
Ervaren ouders opvoeden als belastend?

(Gezinsenquête)

- 94% vindt zichzelf in staat om te zorgen voor de kinderen
- 1 op 3 vindt ouderschap moeilijker dan verwacht
- 1 op 4 zegt soms kind niet in de hand te hebben
- 6,5% heeft vaak het gevoel de opvoeding niet aan te kunnen
- niet-EU ouders rapporteren sign. minder opvoedingsbelasting dan EU-ouders
- alleenstaande ouders rapporteren sign. meer opvoedingsbelasting dan koppels

- **Hoe schat jij de prevalentie in van vragen en zorgen bij ouders over de opvoeding van het kind, het laatste jaar?**
- meerkeuzevraag

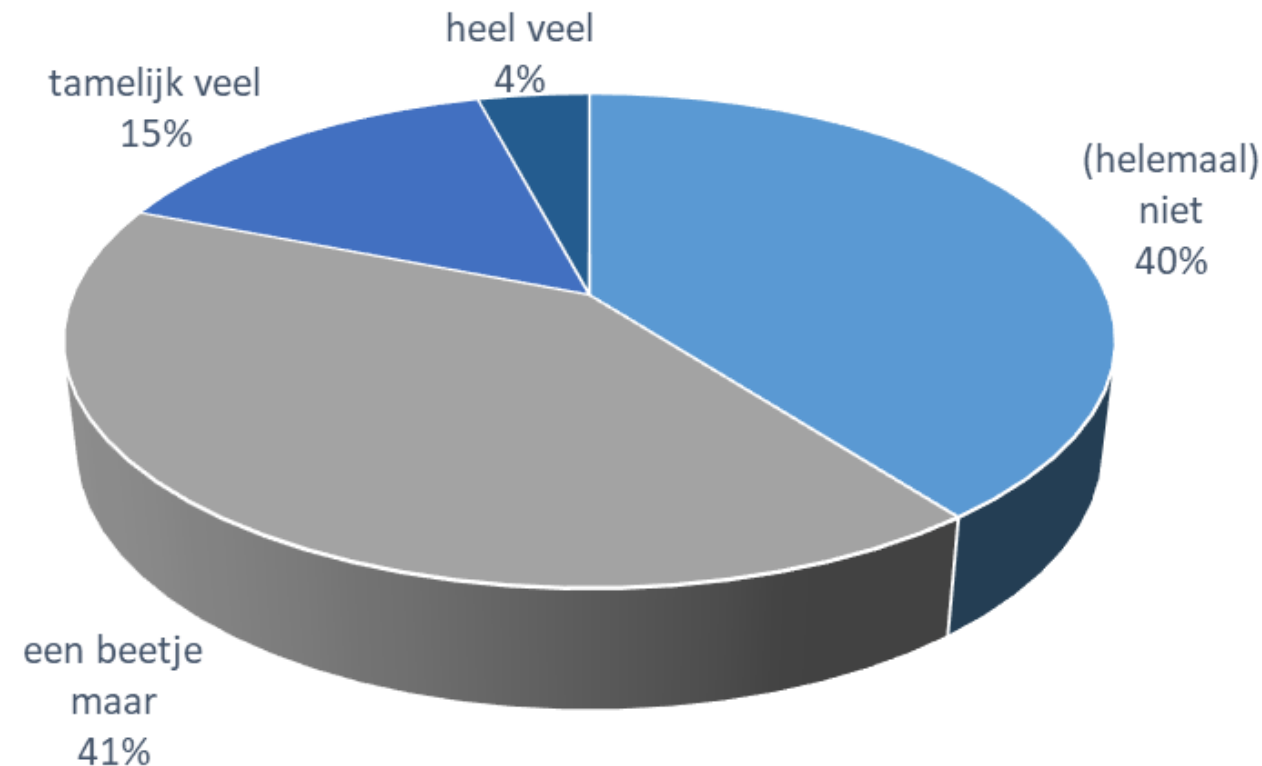
Wat is de prevalentie van vragen of zorgen bij ouders over de opvoeding van het kind het laatste jaar?

Prevalentie vragen en zorgen over opvoeding? (Gezinsenquête)

Heeft u het afgelopen jaar vragen of
zorgen gehad over de opvoeding van
uw kind(eren)?

$n = 2580$

Verschillen in vragen en zorgen naar achtergrondkenmerken

- Vaders rapporteren sign. minder vragen of zorgen dan moeders
- niet-EU ouders sign. minder dan EU-ouders
- alleenstaande ouders meer dan koppels

Waarover hebben ouders zorgen of vragen in de opvoeding?

“Gedrag”

“Gedrag”

“Gedrag”

“Studiekeuze”

“Slapen”

“Welbevinden”

“Straffen en belonen”

“Gedrag”

“Slapen”

“Eten”

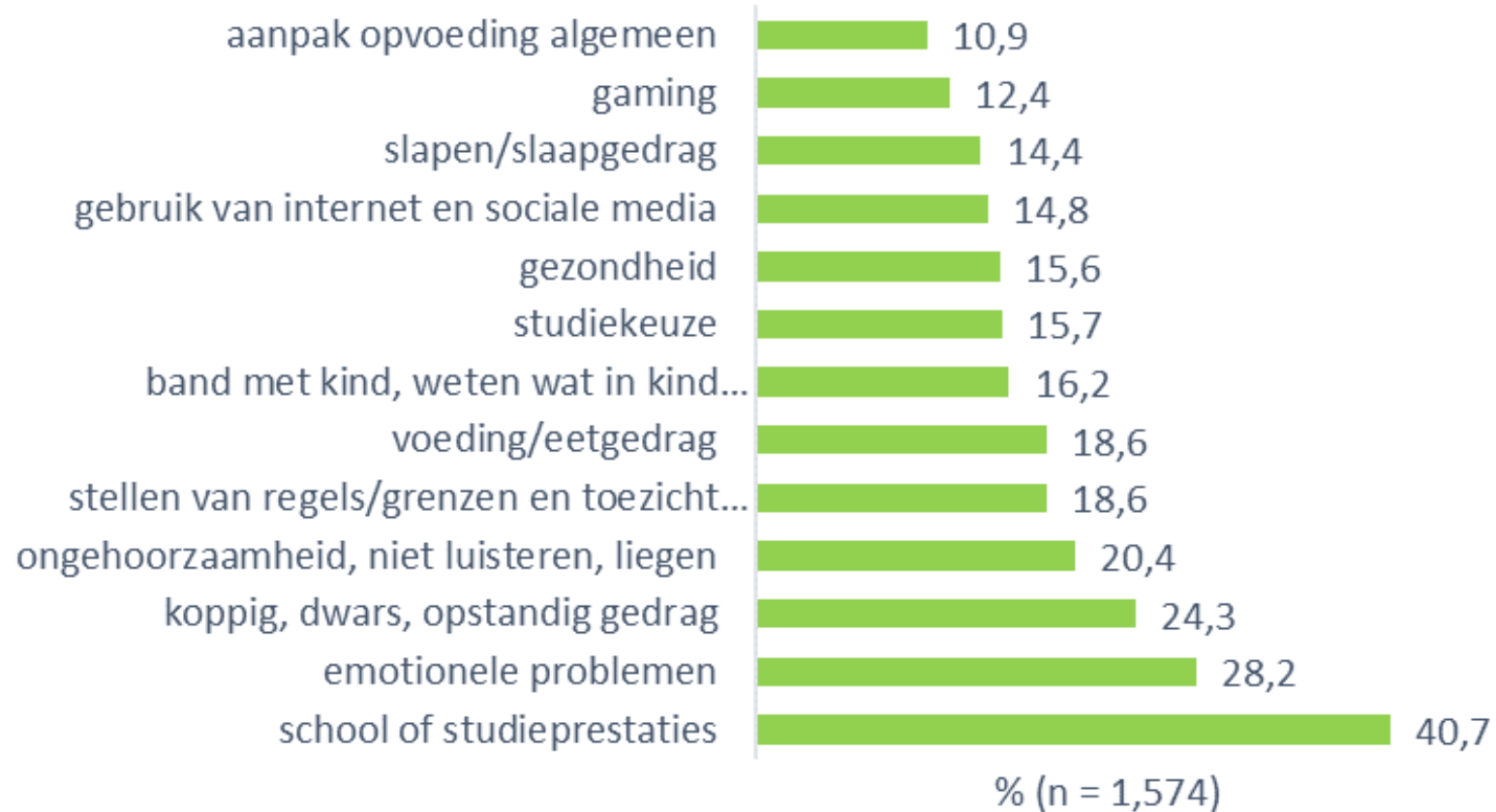
“Leeuw”

Thema's waarover ouders vragen hebben bij de opvoeding van hun kind(eren) (Gezinsenquête)

- Meerdere thema's mogelijk

- 19,3% 1 thema
- 25,2% 2 thema's
- 20,3% 3 thema's
- 35,2% > 3 thema's

- Thema's door minder dan 10% van de ouders genoemd

Waarover hebben ouders vragen of zorgen?

- Vier grote thema's
 - de aanpak van de opvoeding en het ouderschap in het algemeen
 - het omgaan met moeilijk gedrag van kinderen
 - sociaal-emotionele problemen van het kind
 - school

Welke opvoedingsvragen hebben ouders met een migratiegeschiedenis? (EXPOO, 2012)

- Vaak dezelfde vragen als ouders zonder migratiegeschiedenis!
- Specifieke vragen
 - Van opvoeden tussen twee culturen ... tot radicalisering
 - Religie
 - Controle
 - Hoe communiceren met kinderen en jongeren
 - School
 - Toekomst van de kinderen (werk, discriminatie)

Opvoedingsondersteuning

Behoefte aan & gebruik van ondersteuning

Opvoedingsondersteuning

- “...op intentionele wijze steun bieden aan ouders (c.q. ouderfiguren) bij hun opdracht en taak als opvoeders” (Vandemeulebroecke e.a., 2004)
- Functies
 - informatie en voorlichting voorzien over de ontwikkeling en opvoeding van kinderen (opvoeders ‘verrijken’)
 - bieden van pedagogische advisering en lichte pedagogische hulp
 - signaleren van opvoedproblemen, het vroegtijdig onderkennen hiervan, het verwijzen en toeleiden
 - voorzien van sociale, emotionele en praktische steun aan ouders bij de opvoeding
 - ...

Werkingsprincipes opvoedingsondersteuning

- Ondersteuning afstemmen op vragen of zorgen bij het dagelijks opvoeden
- Werken vanuit een groeimodel
- Vraaggestuurd werken: bottom-upstrategie of ‘werken op maat’
- Ruim en gedifferentieerd aanbod, rechtstreeks en vrijwillig toegankelijk voor alle opvoeders
- Empowerment is streefdoel
- Dialoog over opvoeding met en tussen opvoeders bevorderen
- Maatschappelijke knelpunten en noden signaleren aan het beleid

Welke opvoedingsondersteuning wensen ouders?

A word cloud on a light blue background. The words are in various shades of blue and dark blue. The largest words are 'geruststelling' and 'waardering'. Other words include 'begrip', 'aanmoediging', 'betrokkenheid', 'aanvaarding', 'luisteren', '(h)erkenning', and 'steunrespect'.

begrip
luisteren
aanvaarding
aanmoediging
betrokkenheid
geruststelling
waardering
(h)erkenning
steunrespect

- In eerste instantie zoekt men bij zorgen of vragen bij de opvoeding
 - steun in de directe, persoonlijke omgeving en netwerk
 - een luisterend oor, een steunende schouder, ...

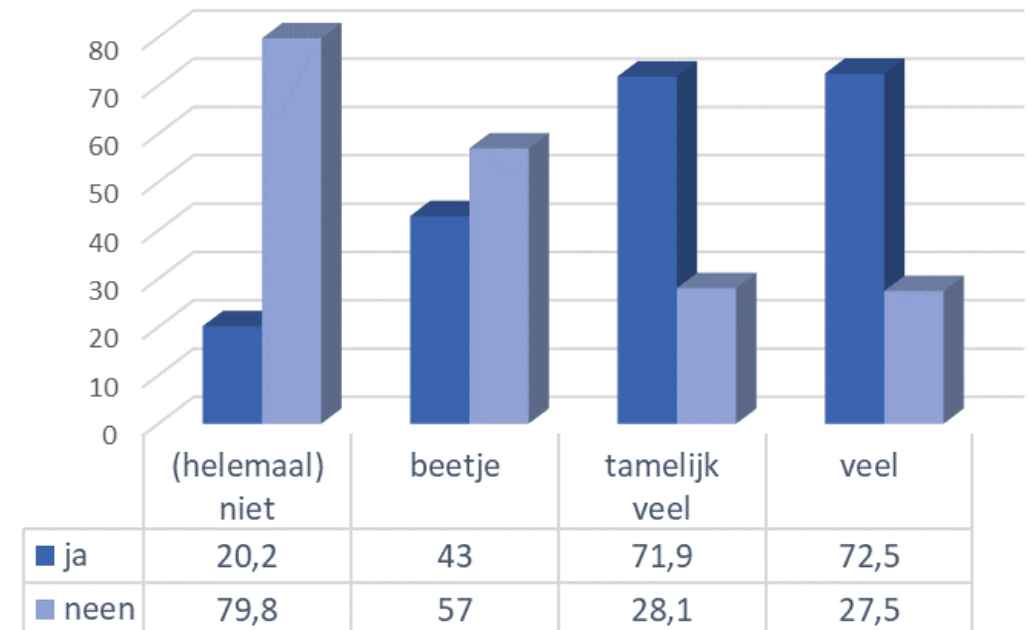
Ouders verwachten...

- pas in tweede instantie advies en hulp bij hun probleem
- iemand te treffen waarin ze vertrouwen (kunnen) stellen
- zonder afspraak binnen te kunnen komen (fysiek of virtueel) voor hulp of advies op tijden die passen in het gezinsritme; liefst zonder registratie
- over alle opvoedonderwerpen te mogen praten
- de professional te kunnen treffen op een voor hen bekende locatie (consultatiebureau, school)
- een professional die goed luistert, de ouders serieus neemt en niet betuttelt
- professionals die oog hebben voor de cultuur van de ouders en de weg naar goede hulp goed kennen
- Een interactieve website, maar ook optie van persoonlijke gesprek

Maken ouders gebruik van advies, steun of hulp van deskundigen bij de opvoeding? (Gezinsenquête)

- Bijna 4 op 10 heeft ooit gebruik gemaakt van hulp, steun, advies van een deskundige bij de opvoeding
- Vrouwen (43,4%) significant meer dan mannen (34,7%)
- Niet-EU ouders (29,3%) rapporteren sign. minder gebruik van opvoedingsondersteuning dan EU-ouders (41,2%)
- Alleenstaande ouders sign. meer dan koppels

- Mate van zorgen gekoppeld aan gebruik van hulp (ja/nee)

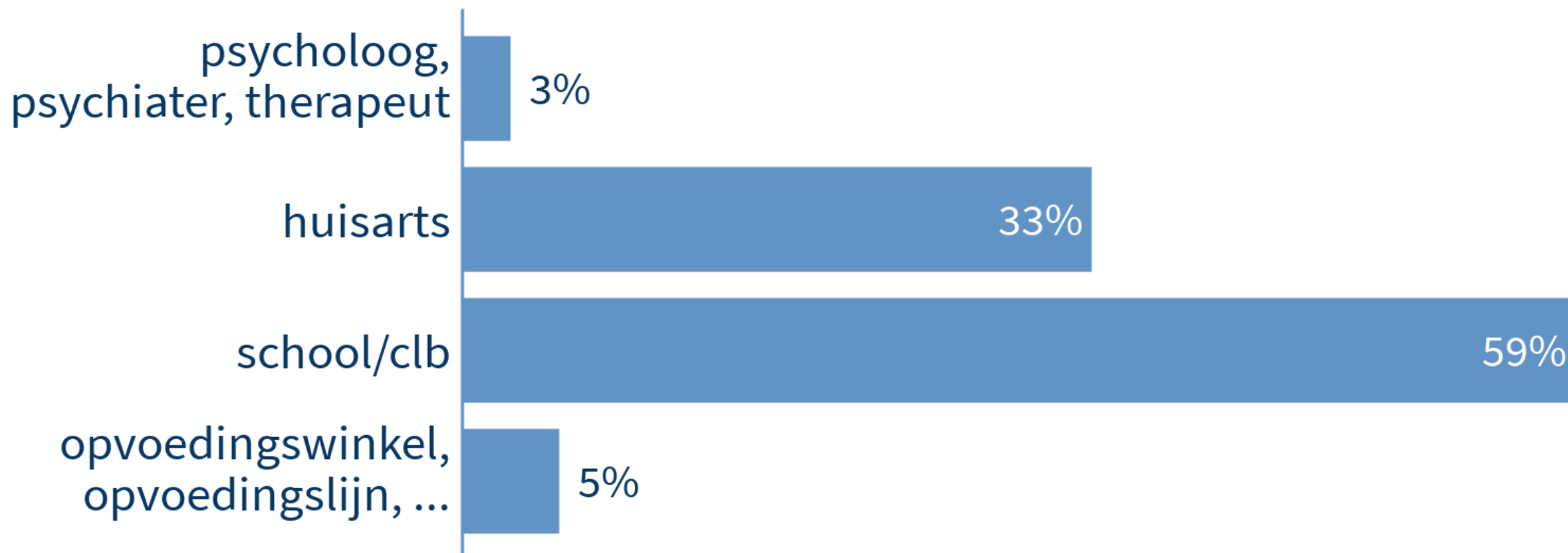
Redenen om geen beroep te doen op opvoedingsondersteuning door professionals

- geen behoefte, voldoende hulp van familie en vrienden, het zelf willen oplossen
- voldoende informatie vinden in boeken, folders, op websites
- zelden:
 - het aanbod niet kennen
 - niet geloven dat men zou kunnen helpen
 - te duur
 - een familielid (partner, kind) wil het niet
 - stap niet durven zetten of bang voor mening van anderen

... specifiek voor gezinnen met een migratiegeschiedenis (EXPOO)

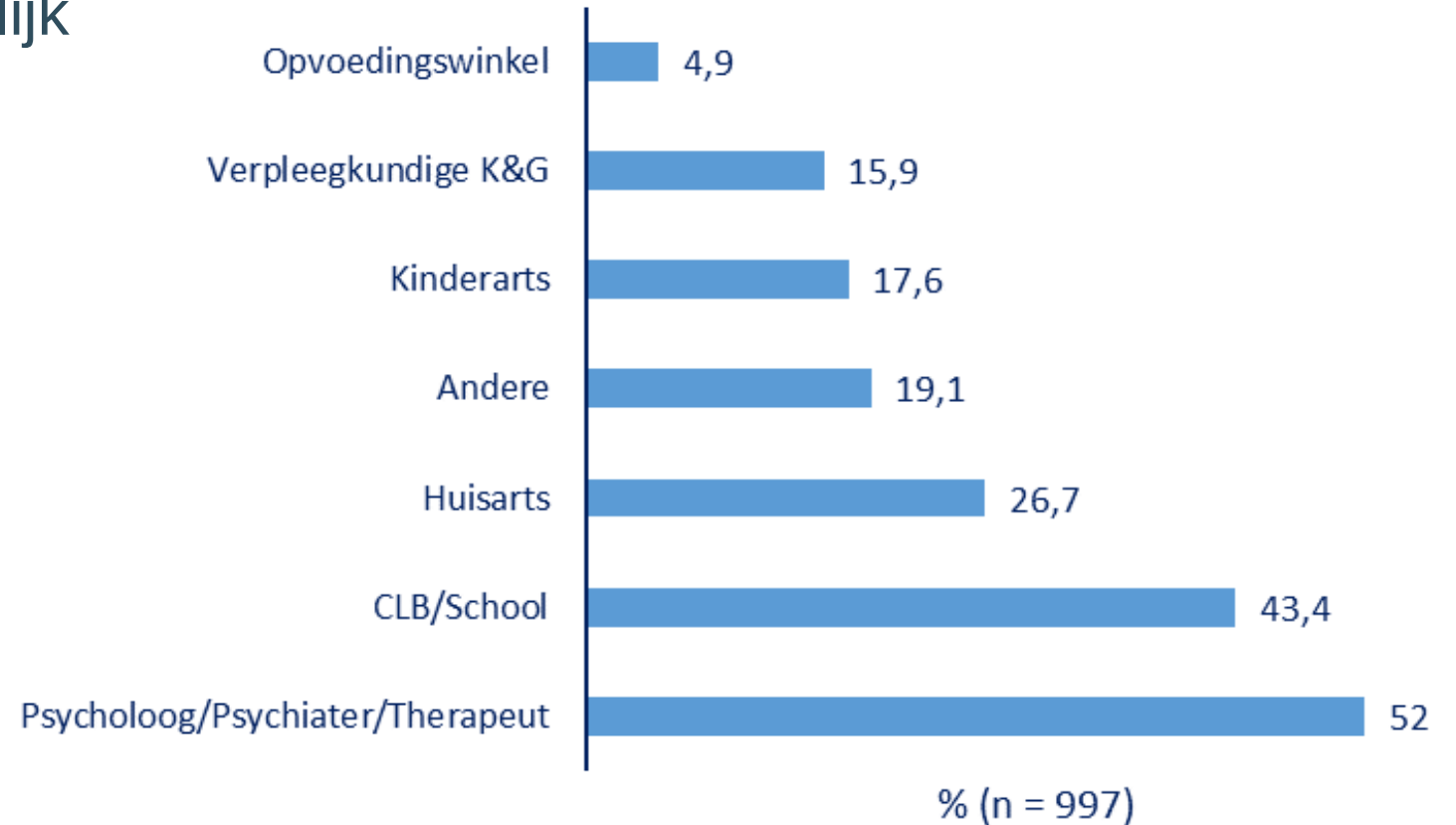
- Taalproblemen
- Schaamte
- Bij zichzelf weinig invloed zien
- Problemen niet (h)erkennen of vragen niet problematisch genoeg vinden
- Wantrouwen
- Weerstand vanuit de omgeving
- Het aanbod niet kennen
- Praktische belemmeringen

Wie wordt door ouders het vaakst geraadpleegd bij vragen of problemen bij de opvoeding van kinderen in lager of secundair onderwijs?

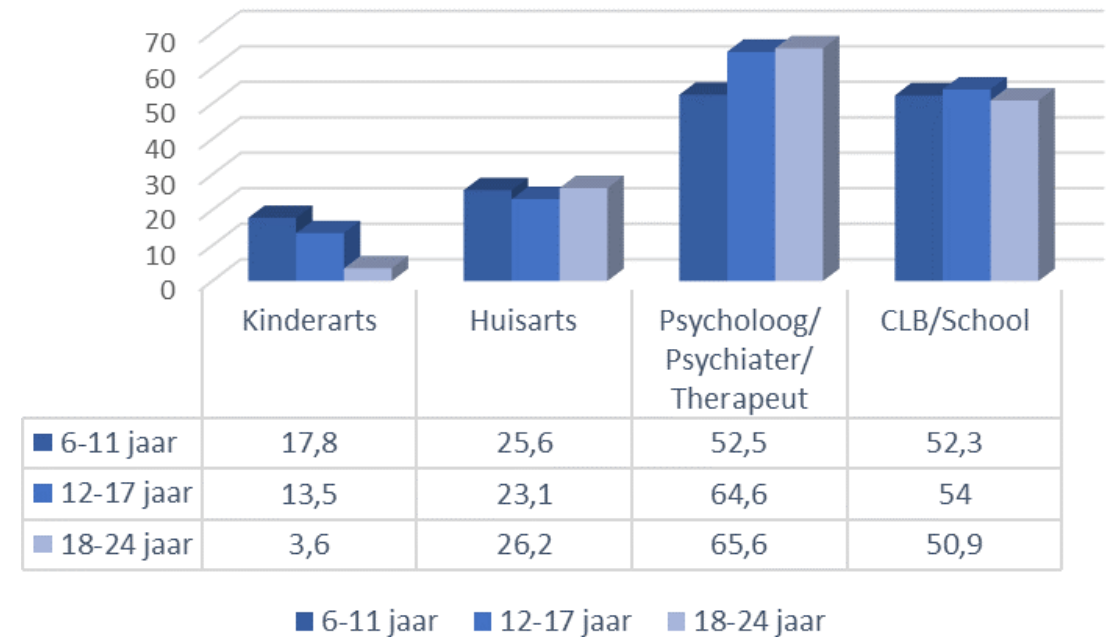
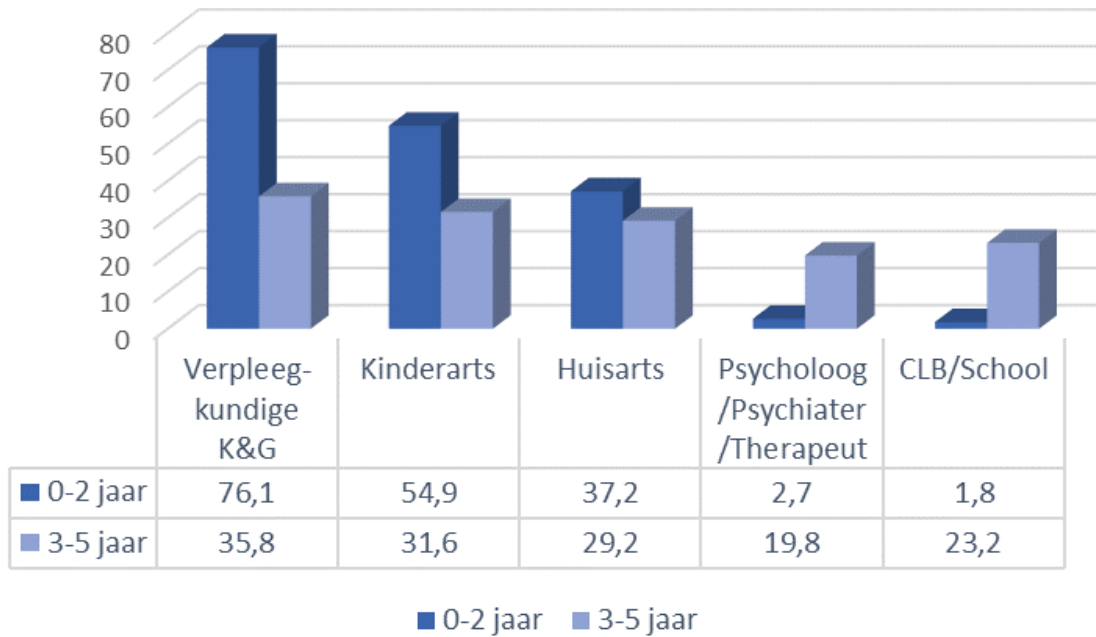

Wie wordt door ouders geraadpleegd bij vragen of problemen bij de opvoeding? (Gezinsenquête)

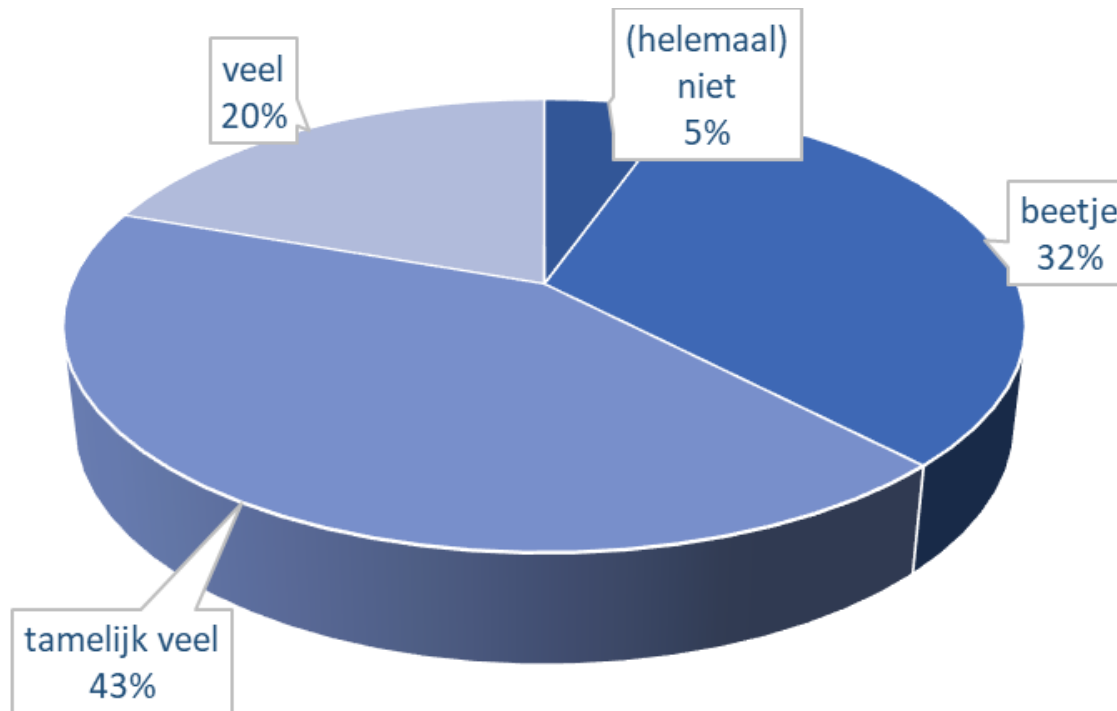
- Meerdere antwoorden mogelijk
 - 47% 1 deskundige
 - 33,3% 2 deskundigen
 - 14% 3 deskundigen
 - 5% 4 deskundigen
- Leeftijdsafhankelijk

Raadpleging deskundigen voor vragen of problemen bij opvoeding volgens leeftijd oudste kind (Gezinsenquête)

Voelen ouders zich geholpen door de opvoedingsondersteuning? (Gezinsenquête)

Aanbod opvoedingsondersteuning

Preventieve gezinsondersteuning (Kind en Gezin)

- EXPOO

- www.expoo.be

- www.groeimee.be

- Opvoedingsondersteuning via: Aanbod informatiemateriaal; Huisbezoeken en consultaties; Spreekuur opvoedingsondersteuning; Prenataal aanbod; Triple P, Stop 4-7
- Aanbod opvoedingsondersteuning binnen Huizen van het Kind, Opvoedingswinkels, Opvoedingslijn, Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning, Inloopteams, Domo, ...

Huizen van het Kind

- Drie pijlers
 - Preventieve gezinsondersteuning
 - Opvoedingsondersteuning
 - Activiteiten ter bevordering van ontmoeting
- (Inter-)gemeentelijk of stedelijk samenwerkingsverband tussen
 - Consultatiebureau Kind en Gezin, Centrum Algemeen Welzijnswerk, OCMW, Centrum voor Kinderzorg en Gezonsondersteuning, Centrum Leerlingbegeleiding, Gezinsbond, huisartsen, Inloopteams, Kinderopvang, Organisaties vrije tijd, socio-cultureel werk, speel-o-theek, verenigingen, kraamzorg, enz.
- www.huizenvanhetkind.be – voorbeelden:
 - www.leuven.be/huisvanhetkind
 - www.campuso3.be

Opvoedingswinkels en Opvoedingslijn

- Opvoedingswinkels

- 19 opvoedingswinkels in Vlaanderen en Brussel
- Maken deel uit van het aanbod van een Huis van het Kind
- Bieden opvoedingsondersteuning aan ouders en andere opvoedingsverantwoordelijken met kinderen van 0 tot 24 jaar
- Via: onthaal, voorlichting, vorming, training, individuele ondersteuning, en groepsgerichte activiteiten (om sociale netwerken te verstevigen)

- Opvoedingslijn: 078/15 00 10

Pedagogische Trajecten (PeTra)

- Interventie georganiseerd door Campus O3 Genk (Huis v.h. Kind)
- Doel: preventie van probleemgedrag bij 8-16-jarigen via opvoedingsondersteuning
- Focus op jongeren, ouders én school
- Interventiestudie (veranderingsonderzoek met pre-post design)
 - jongeren ervaren meer welbevinden op school, minder stress en meer sociale competenties
 - meest positieve effecten gerapporteerd door ouders (oa. relatie met school, omgang kind, meer controle ervaren, minder stress, sociale competenties jongere), minst door school

Samen sterker Terug Op Pad: Stop 4-7

- Multi-modaal en ecologisch programma voor kinderen (4 jaar-7jaar11maanden) met (ernstige) gedragsproblemen
 - Intakefase
 - Groepstraining (10 weken)
 - sociale vaardigheidstraining voor kinderen
 - oudertraining
 - leerkrachttraining
 - Individuele ondersteuning (3 maanden) van kind, gezin en klas
- <http://www.stop4-7.be/>

Take home message

- Om te begrijpen wat ouders doen in de opvoeding, moeten we ook de betekenis van hun opvoeden (voelen, denken) erkennen
- Er zijn meer ouders met vragen en zorgen over de opvoeding dan ouders zonder vragen en zorgen over de opvoeding
- Bij opvoedingsvragen willen ouders liefst steun van bekenden
- Niet alle ouders met vragen of zorgen in de opvoeding maken gebruik van professionele hulp
- School en CLB zijn belangrijke spelers bij opvoedingsondersteuning
 - Reflectie: worden alle kansen benut?
- De houding van de professional in opvoedingsondersteuning is cruciaal

Opvoeding & Autisme

Inspiratiegids voor ouders van kinderen met ASS, gericht op doen, denken en voelen in de het opvoeden

Integratie van bevindingen uit wetenschappelijk onderzoek, gesprekken met ouders en hulpverleners over opvoeden van kinderen met autisme

<https://www.acco.be/nl-be/items/9789463447850/Opvoeden-en-autisme>

Referenties (1)

- Bastaits, K., Van Leeuwen, K. & Travers, N. (2018) Gezinsenquête 2016: Kindgedrag en opvoedingsgedrag: sterktes en moeilijkheden. Gezinnen in Vlaanderen over kindgedrag, opvoedingsgedrag en de sterktes en eventuele moeilijkheden hierbij. www.gezinsenquête.be
- EXPOO (2011). Hebben ouders behoefte aan opvoedingsondersteuning? <http://www.expoo.be/behoefte-van-ouders-inzake-opvoedingsondersteuning>
- EXPOO (2012). Themabundel: Opvoeding en opvoedingsondersteuning bij gezinnen met een migratiegeschiedenis. <http://www.expoo.be/opvoeding-en-opvoedingsondersteuning-bij-gezinnen-met-een-migratiegeschiedenis>
- EXPOO (2015). Dossier radicalisering. https://www.expoo.be/sites/default/files/atoms/files/dossier_radicalisering_-_expoo.pdf
- Lacluyse, K., Van Leeuwen, K., & Provinciaal Steunpunt Opvoedingsondersteuning Limburg (2013). Ouderinterview als methodiek voor opvoedingsondersteuning: Een verkennend onderzoek naar de effecten en de tevredenheid bij ouders en begeleiders. Onderzoeksrapport, KU Leuven.
- Oudhof, M., de Wolff, M. S., de Ruiter, M., Kamphuis, M., L'Hoir, M. P., & Prinsen, B. (2013). *Opvoedingsondersteuning voor hulp bij opvoedingsvragen en lichte opvoedproblemen*. Utrecht: Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ).

Referenties (2)

- Plucieniczak, I. (2019). Pedagogische Trajecten Een veranderingsonderzoek naar een interventie voor kinderen en adolescenten, ouders en school. Masterproef KU Leuven, promotor K. Van Leeuwen
- Taraban, L., & Shaw, D. S. (2018). Parenting in context: Revisiting Belsky's classic process of parenting model in early childhood. *Developmental Review*, 48, 55-81.
- Vancoppenolle, D., & Dupont, G. (2018). *Gezinsenquête 2016: Opvoeding en opvoedingsondersteuning. Wat vinden gezinnen belangrijk in de opvoeding van hun kinderen, hoe beleven ze het opvoeden, welke vragen en zorgen hebben ze en maken ze gebruik van opvoedingsondersteuning.* www.gezinsenquête.be.
- Vandemeulebroecke, L. & De Munter, A. (Red.) (2004). *Opvoedingsondersteuning: Visie en kwaliteit.* Studia Paedagogica, volume 39. Universitaire Pers Leuven.
- Van Leeuwen, K., Vermulst, A., Kroes, G., De Meyer, R., & Veerman, J. W. (2018). *Handleiding VSOG. Verkorte Schaal voor Ouderlijk Gedrag.* Praktikon BV: Nijmegen, The Netherlands. <https://www.praktikon.nl/wat-we-doen/vragenlijsten>